

СЕМАНТИКА ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ ВЛАСНОЮ НАЗВОЮ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Олійник Сергій Валерійович,
кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри англійської філології
Маріупольського державного університету
sergeyoleynik1@i.ua
orcid.org/0000-0001-7224-6817

Метою статті є встановлення ізоморфних та аломорфних характеристик семантики фразеологічних одиниць з компонентом «власна назва» в англійській та українській мовах.

Матеріалом дослідження слугували 300 англійських і 291 українських ФО з ономастичним компонентом, відібраних методом суцільної вибірки із фразеологічних словників англійської та української мов. **Методами** фразеологічної ідентифікації, зіставного та компонентного аналізу визначено специфіку вживання власних назв у структурі фразеологізмів, типи фразеологічних одиниць за компонентним складом, розглянуті проблеми лінгвістичного статусу власної назви, співвідношення національного та інтернаціонального у складі фразеологізмів, проаналізовані особливості семантики англійських та українських фразеологізмів із власною назвою, особливості конотативного аспекту значення фразеологічних одиниць з ономастичним компонентом. Метод кількісного аналізу використовувався для виявлення тенденцій, що стосуються частотності прояву семантичних особливостей.

Результати. Як компоненти фразеологічних одиниць власні назви зазнають складних семантичних перетворень, збагачуються новою семантикою, втрачають функцію індивідуалізації й набувають властивостей узагальнювати, характеризувати, перетворюючись в експресивне слово. Аналіз ідіом із власними назвами за характером компонентів показав, що в їхньому складі розрізняють такі компоненти, як антропоніми, топоніми і астроніми. Аналіз фразеологічних одиниць з ономастичним компонентом дозволив виявити семантичні групи фразеологізмів із власними назвами та визначити специфіку зазначеного фразеологічного корпусу в англійській та українській мовах. Запропонована семантична класифікація досліджуваних ФО є одним із видів організованості фразеологічного складу і проявом його семантичної структурності. Результати кількісного аналізу свідчать про перевагу семантичної групи «Характеристика людини» в зіставлюваних мовах. Антропоніми в структурі фразеологізмів не співвідносяться з конкретною особою, виступають денотатами багатьох осіб і набувають оцінної конотації. Більшість антропонімів співвідносяться з негативними характеристиками людей. У досліджуваному корпусі переважають негативно оцінні ФО. Гендерна референція ФО не впливає на характер оцінки.

Висновки. ФО з ВН є важливим лінгвокультурологічним шаром лексичного складу англійської та української мов. Ізоморфною характеристикою семантики цієї групи слів є значна перевага антропонімів у складі ФО. Цей факт, а також значна номінативна щільність семантичної групи «Характеристика людини» в обох мовах пояснюється антропоцентричністю фразеологічних систем досліджуваних мов, тобто їх орієнтацією на людину, сфери її життя. Характерною особливістю англійської мови є наявність класу астронімів, відсутнього в українській мові. Аналіз походження ФО з ВН свідчить про наявність національно-специфічних та міжнародних одиниць. Проявом ізоморфізму є також той факт, що значну частину фразеосистем англійської та української мов складають ФО з біблійними та античними власними назвами. Перевага негативно оцінних ФО співвідноситься із особливістю концептуалізації дійсності, де позитивне вважається нормою, а негативне є порушенням норм, тому привертає до себе більшу увагу. Гендерний фактор не впливає на характер оцінного значення.

Ключові слова: ідіома, ономастичний компонент, антропонім, топонім, фразеологічне значення, зіставний метод.

SEMANTICS OF ENGLISH AND UKRAINIAN IDIOMS WITH PROPER NAMES AS COMPONENTS

Oliynyk Sergii Valeriovich,
Candidate of Philology,
Associate Professor at English Philology Department
Mariupol State University
sergeyoleynik1@i.ua
orcid.org/0000-0001-7224-6817

The article deals with the analysis of semantics of the Ukrainian and English phraseological units with proper names as their components. **The objective** is to identify isomorphic and allomorphic semantic characteristics of idioms with proper names, which is considered to be a group of words with a specific linguo-cultural status. **The language corpus** is constituted by 300 English and 291 Ukrainian idioms with proper names as components selected from dictionaries of idioms. A number of research **methods** have been applied in order to reach the objective, among which are comparative analysis, componential analysis, method of phraseological identification. As a result, the role of proper names in the idioms structure has been outlined. The types of idioms according to the component they are constituted by have been considered. The linguistic status of proper names has been identified. The correlation of the national and international components in the idioms structure has been determined. Peculiarities of semantics of the English and Ukrainian idioms under study have been described, as well as specificity of their connotative meaning. The method of quantitative analysis was used to outline the trends concerning the frequency value of the semantic features in question.

Results. As individual designations of various objects, proper names acquire their meaning and become linguistic signs only when the connection with an object is established. As part of idioms, proper names undergo complex semantic transformations, with

their semantics being enriched. Being the constituent parts of idioms, proper names lose the function of individualization and acquire the ability to generalize, characterize, thus transforming into language unit with an expressive meaning. The analysis of the idioms with onomastic component in the Ukrainian and English languages made it possible to single out such components within their structure as anthroponyms, toponyms, astronoms, as well as to classify the language units under study, and to model their major semantic types. Accordingly, the analysis of phraseological units with onomastic component brings into open the principles of the semantic organization of the language units under study, which verbalize the worldviews of the corresponding language communities. The anthropocentric approach to the investigation of the linguistic phenomenon in question has been defined as the main one. Correspondingly, the component “antroponym” within the structure of the phraseological units and the semantic group “Characteristics of a person” have been identified as considerably predominant in both languages. The idioms under study mostly possess negative evaluative connotations. No correlation has been established between gender reference and negative or positive connotation.

Conclusions. Idioms with proper names make an important linguistic and cultural layer of the vocabulary in English and Ukrainian. A significant predominance of anthroponyms in the idioms structure is an isomorphic feature of this group of words. This fact, as well as the significant nominative density of the semantic group “Characteristics of person” in both languages can be accounted for by the anthropocentric nature of the phraseological systems of the languages under study. Astronoms as idiom components are found only in English, which is an allomorphic feature. In terms of origin, both national-specific and international units are found in the language corpus. A manifestation of isomorphism is also the fact that a significant part of English and Ukrainian phraseological systems is constituted by idioms with biblical and ancient proper names. The prevalence of negative idioms is connected with conceptualization of reality, where the positive is treated as the norm, and the negative is a violation of the norm, so it attracts more attention. The gender factor does not affect the nature of the idiom evaluative meaning.

Key words: idiom, onomastic component, anthroponym, toponym, phraseological meaning, comparative method.

1. Вступні зауваження

Робота присвячена дослідженню семантичних особливостей фразеологічних одиниць (далі ФО) із компонентом «власна назва» (далі ВН) в англійській та українській мовах, наприклад: англ. *even blind Freddy would see it* ‘це й сліпому ясно’, укр. *куди Макар телят не знав* ‘дуже далеко, там де важкі умови життя, куди потрапляють не за власним бажанням’.

У системі мови фразеологізмам належить особливе місце тому, що вони визначаються як стійкі сполучення слів зі складною семантикою. На думку багатьох лінгвістів (Кунин, 1996, Смирницький, 1998, Чернышева, 1993), ФО – це сполучення слів, які характеризуються стійкістю та ідіоматичністю.

У сучасному мовознавстві вивчення ФО досягло значних успіхів: визначені диференційні ознаки ФО як специфічних одиниць мови, досліджені структурно-граматичні типи фразеологізмів, укладені фразеологічні словники. Вагомий внесок у розробку окреслених проблем здійснили такі вчені, як Н.Ф. Алефіренко, А.П. Василенко, Д.О. Добровольський, А.М. Мелерович, В.М. Мокієнко (Современная фразеология, 2016), Л.Г. Скрипник (Скрыпник, 1973), В.Д. Ужченко (Ужченко, 1990) та ін.

Проблеми фразеологічної номінації розглядалися в роботах С.С. Алешкевич, Н.Д. Петрової та ін. (Алешкевич, 2001, Петрова, 1996), фразеографії – в публікаціях Т.В. Лиховидової (Лиховидова, 1978). У лінгвокультурологічному аспекті фразеологія досліджувалася І.В. Зиковою (Зыкова, 2015). Питанням дидактики фразеології присвячені публікації О.Л. Бессонової (Byessonova, 2017), З. Кьовечеса (Kövecses, 2001), Д. Лиу (Liu, 2008), низка колективних монографій (див., наприклад, (Cognitive linguistic approaches to teaching vocabulary and phraseology, 2008, Phraseology in Foreign Language Learning and Teaching, 2008).

Останні десятиліття дослідники частіше розглядають фразеологізми, до складу яких входять власні назви. Як підкреслює В.М. Мокієнко, ономастична фразеологія відображає не тільки національну самобутність того чи іншого народу, а й завдяки колоритним іменам повідомляє про своєрідні звичаї, спосіб мислення, міфологію (Мокиєнко, 2018). Уживання власних назв у складі фразеологізмів досліджується на матеріалі різних мов: російської (Бояркин, 1987, Кондратьєва, 1982), польської (Кравчук, 1999), чеської (Степанова, 1985), англійської (Ажнюк, 1989, Манушкина, 1973, Сафронова, 1997), французької (Филлипаки, 1988), німецької. Зазначені одиниці вивчаються і в зіставному аспекті: на матеріалі української та німецької мов (Кудрина, 1982), російської та польської мов (Лагинович, 1978), російської, німецької та англійської мов (Назаров, 1980). Дослідники розглядають фразеологізми з ВН за генетичним критерієм, за джерелами виникнення, досліджують їх за структурно-семантичними особливостями.

Об’єктом дослідження є фразеологічні одиниці англійської та української мов, які мають у своєму складі ономастичний компонент, а його **предметом** – їхні семантичні особливості. **Метою** дослідження є встановлення і опис універсальних і специфічних характеристик семантики ФО з ВН в англійській та українській мовах.

Відповідно до мети дослідження необхідно виконати такі **завдання**: – сформулювати корпус емпіричного матеріалу; розробити семантичну класифікацію ФО з ВН; виявити особливості семантики англійських та українських фразеологізмів із власною назвою, специфіку конотативного аспекту значення фразеологічних одиниць з ономастичним компонентом; встановити співвідношення національного та інтернаціонального у складі фразеологізмів. Методологія реалізації поставлених завдань передбачає такі дослідницькі кроки: визначення специфіки вживання власних назв у структурі фразеологізмів, встановлення типів фразеологічних одиниць за компонентним складом, розгляд проблеми лінгвістичного статусу власної назви, з’ясування співвідношення національного та інтернаціонального у складі фразеологізмів, аналіз особливостей семантики англійських та українських фразеологізмів із власною назвою, специфіки конотативного аспекту значення фразеологічних одиниць з ономастичним компонентом. Для досягнення поставленої мети були використані такі лінгвістичні **методи дослідження**, як метод фразеологічної ідентифікації для формування емпіричного корпусу, зіставний аналіз для виявлення ізоморфних

і аломорфних характеристик семантики англійських та українських фразеологізмів з ВН, компонентний аналіз для уточнення їх семантики. Метод кількісного аналізу використовувався для виявлення тенденцій, що стосуються частотності прояву семантичних особливостей.

Матеріалом дослідження слугували 300 англійських і 291 українських ФО з ВН, відібраних методом суцільної вибірки із фразеологічних словників англійської (БАРФС) та української (СФУМ) мов.

2. Власні назви у структурі фразеологізмів

У складі ФО власні назви зазнають складних семантичних перетворень, збагачуються новою семантикою. Як компоненти ФО власні назви втрачають функцію індивідуалізації й набувають властивостей узагальнювати, характеризувати, перетворюючись в експресивне слово. Головною диференційною ознакою ФО є нове фразеологічне значення, яке зумовлене комплексною взаємодією таких ознак, як семантична стійкість, смислова цілісність і відтворюваність.

Аналіз ФО з ВН за характером компонентів показав, що в складі фразеологічних одиниць із власною назвою виділяються такі компоненти, як «антропонім», «топонім» в обох мовах зіставлення. Така група онімів, як «астронім», що позначає назви зірок, сузір'їв, була виявлена тільки в англійській мові (див. табл. 1).

Аналіз ФО з ВН за компонентним складом показав, що в англійській і в українській мовах у складі ФО значно переважає компонент «антропонім», що підтверджує антропоцентричність фразеологічних систем аналізованих мов. ФО переважно поширюються у тих сферах дійсності, які безпосередньо пов'язані з психічними процесами, діяльністю людини, її індивідуально-психологічними особливостями.

Таблиця 1

Типи ФО з ВН за характером компонентів в англійській та українській мовах

Компонент	Англ. мова		Укр. мова		Приклади
	К-ть, од.	%	К-ть, од.	%	
Антропонім	224	74	213	73	англ. <i>Jacob's ladder</i> 'лестница, ведущая на небо, ввысь', <i>Job's news</i> 'печальные новости, весть о несчастье', укр. <i>поцілунок Іуди</i> 'зрадницький вчинок під виглядом доброзичливості, приязні', <i>Валаамова ослиця</i> 'покірлива, мовчазна людина, що несподівано висловлює протест'.
Топонім	71	24	78	27	англ. <i>from China to Peru</i> 'с одного конца земли до другого, повсюду', укр. <i>на горі бузина, а в Києві дядько</i> 'цілковита нісенітниця, дурниця'.
Астронім	5	2	–	–	англ. <i>the bird of Jove</i> 'орел', <i>the bird of Juno</i> 'павлин'.
Усього	300	100	291	100	

3. Семантична класифікація ФО з ВН

Завдяки здатності фразеологічного значення бути засобом позначення поняття фразеологізми виявляються в одному ряду зі словами, початковою властивістю яких є здатність означати поняття. Одним із видів організованості фразеологічного складу і проявом його семантичної структурності виявляються семантичні групи. Кількісні дані про семантичні особливості ФО з ВН в англійській та українській мовах наведені в табл. 2.

Як засвідчують дані таблиці 2, в обох мовах найбільша номінативна частотність характерна для групи «Характеристика людини». Багаточисельними в обох мовах зіставлення є групи «Вчинки і дії» та «Абстрактні поняття і явища». В англійській мові більш чисельними є групи «Назви предметів», «Емоції», «Місце», «Їжа, напої». Семантичні групи «Тваринний світ», «Частини тіла», «Одяг» відсутні в українській мові, але переважають семантичні групи «Процес» і «Спосіб дії».

Таблиця 2

Семантичні групи ФО з ВН

Семантична група	Англ. мова		Укр. мова		Приклади
	К-ть од.	%	К-ть од.	%	
1	2	3	4	5	6
Характеристика людини	110	36	116	40	англ. <i>a Mark Tapley</i> 'людина, яка не зневірюється ні за яких обставин', <i>a Teddy girl</i> 'стиляга', укр. <i>баба Палажка</i> 'язикатий, чванливий, пихатий', <i>Христя в намисті</i> 'неохайно, без смаку одягнена дівчина або жінка'.
Вчинки і дії	49	14	33	11	англ. <i>Try to sweep back the Atlantic with a broom</i> 'намагатися зробити неможливе', укр. <i>Пройти Крим, Рим і мідні труби</i> 'побувати всюди, зазнати різних випробувань'.
Абстрактні поняття і явища	41	13	79	27	англ. <i>an Irish bull</i> 'безглуздість, очевидний абсурд', укр. <i>Аттична сіль</i> 'тонка, вишукана дотепність'.

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6
Назви предметів навколишньої дійсності	25	8	2	1	англ. <i>Gladstone bag</i> 'шкіряна валіза', укр. <i>сади Семіраміди</i> 'велична, масштабна споруда у вигляді висячих садів'.
Емоції, почуття	16	6	6	2	англ. <i>Upon my Sam!</i> 'їй-богу!', укр. <i>крути, Гаврило!</i> 'спонування до дії'.
Місце	11	4	2	1	англ. <i>Colney Hatch</i> 'психіатрична лікарня', укр. <i>Іванова хата</i> 'в'язниця'.
Їжа, напої	10	4	2	1	англ. <i>spotted Dick</i> 'пудинг з родзинками', укр. <i>Дуньчина радість</i> 'цукерки'.
Тваринний світ	7	3	–	–	англ. <i>The bird of Minerva</i> 'сова'.
Частини тіла	6	3	–	–	англ. <i>Cupid's bow</i> 'губки бантиком'.
Одяг	4	2	–	–	англ. <i>Vandyke collar</i> 'мереживний комір із зубцями'.
Процес	3	1	15	5	англ. <i>Botany Bay</i> 'каторжні роботи', укр. <i>Єгипетська робота</i> 'дуже тяжка, виснажлива праця'.
Спосіб дії	2	1	15	5	англ. <i>according to Hoyle</i> 'за всіма правилами', укр. <i>як Марко у неклі</i> 'невпинно, невгамовно'.
Інші	16	5	21	7	
Усього	300	100	291	100	

Семантична група «Характеристика людини», будучи найчисельнішою в мовах, що зіставляються, містить у своєму складі наступні підгрупи: «Внутрішні і зовнішні характеристики», яка в українській мові є найбільш частотною (104 ФО, 90%), «Розумові, фізичні і фізіологічні характеристики», «Вид діяльності», «Взаємовідносини». Семантичні підгрупи «Прізвиська» і «Матеріальне становище» виявлені тільки в англійській мові.

Кількісні дані про семантичну групу «Характеристика людини» наведені в табл. 3.

Таблиця 3

Характеристика семантичної групи «Характеристика людини»

Семантична підгрупа	Англ. мова		Укр. мова		Приклади
	К-ть од.	%	К-ть од.	%	
Внутрішні і зовнішні характеристики	62	57	104	90	англ. <i>a Mark Tapley</i> 'людина, яка не зневірюється ні за яких обставин', <i>a Teddy girl</i> 'стиляга', укр. <i>баба Палажка</i> 'язикатий, чванливий, пихатий', <i>Христя в намисті</i> 'неохайно, без смаку одягнена дівчина або жінка'.
Розумові, фізичні, і фізіологічні характеристики	17	15	5	4	англ. <i>Jack Sprat</i> 'карлик', укр. <i>дурний як Хведя з водокачки</i> 'нерозумна людина'.
Вид діяльності	13	12	2	2	англ. <i>Tom Tailor</i> 'кравець', укр. <i>служителі Феміди</i> 'судді, що служать у суді'.
Прізвиська	11	10	–	–	англ. <i>honest Abe</i> 'прізвисько президента Авраама Лінкольна'.
Взаємовідносини	6	5	5	4	англ. <i>Damon and Pythias</i> 'нерозлучні друзі', укр. <i>як той Тарас Бульба з Андрієм</i> 'бути один проти одного'.
Матеріальне становище	1	1	–	–	англ. <i>rich as Croesus</i> 'багатий як Крез'.
Усього	110	100	116	100	

Також була виявлена низка периферійних семантичних груп (див. табл. 4).

Таблиця 4

Периферійні семантичні групи ФО з ВН

Семантична група	Англ. мова	Укр. мова	Приклади
Явища природи	+	–	англ. <i>a London particular</i> 'густих лондонський туман'.
Результат	+	+	англ. <i>Pyrhic victory</i> 'піррова перемога, яка вартувала великих жертв', укр. <i>Варфоломівська ніч</i> 'жорстока розправа'.
Назва особи	+	+	англ. <i>the daughter of Eve</i> 'жінка', укр. <i>Адамово ребро</i> 'жінка'.
Символ	–	+	укр. <i>стріла Амура</i> 'символ кохання'.
Час	+	+	англ. <i>since Adam was a boy</i> 'з давніх-давен', укр. <i>за царя Тимка була земля тонка</i> 'дуже давно'.
Відстань	+	+	англ. <i>from China to Peru</i> 'з одного кінця землі до другого', укр. <i>куди Макар телят не гнав</i> 'дуже далеко'.
Стан	+	+	англ. <i>in the arms of Morpheus</i> 'у сні', укр. <i>Хоч у Дніпро з мосту</i> 'безвихідна ситуація'.
Кількість	–	+	укр. <i>як з рога Амальтеї</i> 'у великій кількості'.

4. Конотативне значення ФО з ономастичним компонентом

Конотативний аспект значення відіграє вагомий роль у семантичній структурі фразеологізмів: ускладненість семантики ФО відбувається, головним чином, завдяки домінуючій ролі конотативного аспекту значення. Конотація є важливим компонентом змістової структури фразеологізму і в більшості випадків визначає його інформативну цінність.

Антропоніми в структурі фразеологізмів не співвідносяться з конкретною особою, виступають денотатами багатьох осіб і набувають соціально-оціночної конотації. Аналіз мовного матеріалу показує, що більшість антропонімів співвідносяться з негативними характеристиками людей. Цим зумовлена і мовна закономірність: мова швидко реагує на негативні прояви суспільного життя, негативні риси людей, їхні негативні дії і вчинки (Мокиєнко, 2018).

У складі 97 англійських і 56 українських ФО чоловічі імена набувають різноманітних негативних відтінків конотативних значень, а саме:

1. «Дурна, відстала, божевільна людина»: англ. *a proper Charlie, Tom o'Bedlam, Tom fool, Rip Van Winkle*; укр. *Василь дурний, як теля, дурний Мартин узав мило за сир* (17 ФО в англ. мові, 13 ФО в укр. мові).

2. «Невміла людина, тухтій, невдаха»: англ. *Jack of all trades and master of none*; укр. *біда тому селу, де Хома вйтом, не умер Гаврило, то галушка задавила* (15 ФО в англ. мові, 12 ФО в укр. мові).

3. «Лицемірна, підступна людина»: англ. *Jack of both sides, Dr. Jekyll and Mr. Hyde, is Saul also among the prophets?*; укр. *потайний Сірко, скарчити, завести Лазаря, Каїнова душа, дволикий Янус* (15 ФО в англ. мові, 16 ФО в укр. мові).

4. «Гуляка, марнотрат, п'яниця, ненажера»: англ. *good-time Charlie, a coal-oil Johnny, Colonel Chinstrap, a Norfolk dumpling, Billy Bunter*; укр. *горілка не дівка, а Семен не дурень, як Мартин до мила* (18 ФО в англ. мові, 12 ФО в укр. мові).

5. «Занадто цікава людина, яка суне носа не в свої справи»: англ. *a Nosey Parker, a Paul Pry, a Peeping Tom* (13 ФО в англ. мові, в українській мові відсутні).

6. «Самовпевнена, зарозуміла людина»: англ. *proud as Lucifer, Jack in office, Jack Horner, proud as Punch, a smart Aleck* (14 ФО в англ. мові, в українській мові відсутні).

Жіночі імена можуть набувати таких негативних конотацій у структурі ФО:

1. «Дурна, недалеко жінка»: англ. *dump Dora, cousin Betty* (4 ФО в англ. мові).

2. «Язиката жінка»: укр. *баба Палажка* (1 ФО в укр. мові).

3. «Неохайна, погано одягнена жінка»: укр. *Христя в намисті* (1 ФО в англ. мові, 2 ФО в укр. мові).

У складі ФО чоловічі й жіночі імена виражають і позитивні конотації, але рідше, ніж негативні. У 26 англійських і 29 українських ФО з ВН зафіксовані позитивно оцінені конотації. Чоловічі імена виражають такі позитивні конотації:

1. «Освічена, розумна людина»: англ. *the Admirable Crichton, clever Dick*; укр. *казав Наум – бери на ум* (10 ФО в англ. мові, 13 ФО в укр. мові).

2. «Праведний, невинний, чесний, справедливий»: англ. *a Daniel come to judgment*; укр. *князь Борис все плуги ковав та людям давав, мати Христа в душі, як Адам і Єва в раю* (7 ФО в англ. мові, 10 ФО в укр. мові).

3. «Енергійний, завжди готовий діяти»: англ. *Johnny on the spot*; укр. *Фігаро тут, Фігаро там* (4 ФО в англ. мові, 3 ФО в укр. мові).

4. «Віддані, нерозлучні друзі»: англ. *David and Jonathan, Damon and Pythias*; укр. *два Аякси* (4 ФО в англ. мові, 2 ФО в укр. мові).

Жіночі імена набувають таких позитивних конотацій:

1. «Вірна подруга»: англ. *sister Anne* (1 ФО в англ. мові).

2. «Красива жінка»: укр. *того добра годинка, в кого жінка Маринка* (1 ФО в укр. мові).

Як показав аналіз, гендерна референція фразеологізму не впливає на характер оцінки. Дослідження мовного матеріалу засвідчує, що в зіставленні переважають ФО з негативною конотацією. Наше спостереження підтверджує тезу А.В. Кириліної про те, що перевага негативно конотованих фразеологізмів співвідноситься не зі статтю референта, а із загальною закономірністю фразеології, тобто наявність будь-чого позитивного розглядається як норма і тому згадується рідше, а що-небудь негативне є порушенням норми, тому привертає до себе більшу увагу (Кириліна, 1999). Таким чином, перевагу негативно оціненої можна пов'язати не з гендерним фактором, а з особливістю концептуалізації дійсності.

5. Висновки

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

5.1. Фразеологічні одиниці, до складу яких входять власні назви, – національно марковані, адже власні назви акумулюють інформацію про історію, міфологію, літературу, звичаї, способи мислення народу. Власні назви є важливим фактором, здатним впливати на еволюцію мови. У складі ФО власні назви зазнають складних семантичних перетворень, збагачуються новою семантикою.

5.2. Аналіз ФО з ВН за характером компонентів показав, що в англійській і в українській мовах у складі ФО значно переважає компонент «антропонім». Характерною особливістю англійської мови є наявність класу астрономів, відсутнього в українській мові. Здатність узагальнювати визначені характеристики є основною особливістю власної назви як компонента фразеологізмів.

5.3. За джерелами походження розрізняють національно-специфічні і міжнаціональні ФО з ВН. Національно-специфічні ФО відображають у своїй внутрішній формі характерні особливості культури, історії, а також народні звичаї, символіку. Міжнаціональні ФО з ВН пов'язані з Біблією і міфологією. Біблійні власні назви є комплексними мовними знаками, специфічними за своїм лексичним наповненням, структурними особливостями і функціонуванням. Унаслідок переосмислення біблійних власних назв у структурі ФО спостерігаються випадки як

повного збігу, так і повної розбіжності біблійного і фразеологічного значень біблійних власних назв. Загалом ФО з античними власними назвами репрезентують значну частину фразеосистем англійської та української мов. Цю групу ФО характеризує наявність глибокої фонові інформації, без якої неможливо розкодувати значення ФО, контекст, створений ними.

5.4. Аналіз семантичних особливостей ФО з ВН англійської та української мов показав чітко виражений антропоцентричний характер фразеології аналізованих мов, тому найбільш номінативно щільною семантичною групою в обох мовах є група «Характеристика людини». Багаточисельними в обох мовах зіставлення є групи «Дії і вчинки» та «Абстрактні явища і поняття». В англійській мові більш чисельними є групи «Назви предметів», «Емоції», «Місце», «Їжа, напої». Семантичні групи «Тваринний світ», «Частини тіла», «Одяг» відсутні в українській мові, але переважають семантичні групи «Процес» і «Спосіб дії». Серед нечисельних семантичних груп, які були виявлені в обох мовах зіставлення, групи «Результат», «Назва особи», «Час», «Відстань» і «Стан». Семантична група «Явища природи» характерна тільки для англійської мови, а такі семантичні групи, як «Символ» і «Кількість» були виявлені лише в українській мові.

5.5. Конотативний аспект значення відіграє вагомий роль у семантичній структурі фразеологізмів: ускладненість семантики ФО проходить, як правило, завдяки домінуючій ролі конотативного аспекту значення. Конотація є важливим компонентом змістової структури фразеологізму і головним чином визначає його інформативну цінність. Перевага негативно оцінюваних фразеологізмів співвідноситься із загальною закономірністю фразеології, тобто наявність будь-чого позитивного розглядається як норма і тому згадується рідше, а що-небудь негативне є порушенням норми, тому привертає до себе більшу увагу. Таким чином, перевага негативно оцінюваної пов'язана з особливістю концептуалізації дійсності.

Література:

1. Ажнюк Б.М. Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні. Київ : Наук. думка, 1989. 132 с.
2. Алешкевич С.С. Новые тенденции в развитии фразеологического фонда английского языка. *Английский лексикон в когнитивно-дискурсивной парадигме*. Москва : МГЛУ, 2001. Вып. 457. С. 86–100.
3. Бояркин В.Д. Фразеологические единицы с ономастическим компонентом в современном русском литературном языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Ленинград, 1987. 218 с.
4. Зыкова И.В. Концептосфера культуры и фразеология : теория и методы лингвокультурологического изучения. Москва : Ленанд, 2015. 380 с.
5. Кирилина А.В. Гендер: лингвистические аспекты. Москва : Ин-т социологии РАН, 1999. 189 с.
6. Кондратьева Т.Н. История фразеологизмов с собственными именами. *Фразеология и синтаксис*. Казань, 1982. С. 46–90.
7. Кравчук А.М. Польська фразеологія з ономастичним компонентом : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.03. Київ, 1999. 19 с.
8. Кудрина Е.Ф. Фразеологические единицы с компонентом «имя собственное» современного немецкого и украинского языков : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Киев, 1982. 219 с.
9. Кунин А.В. Курс фразеологии английского языка. Москва : Высш. шк.; Дубна : Феникс, 1996. 381 с.
10. Лагинович Я. Имена собственные в русской и польской фразеологии : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Минск, 1978. 155 с.
11. Лиховидова Т.В. Фразеографическое толкование коннотативного аспекта значения фразеологических единиц : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 1978. 175 с.
12. Мокиенко В.М. Фразеологизация как способ апеллятивизации имени собственного. *Имињата и фразеологијата имена и фразеология*. Скопје, 2018. С. 195–207.
13. Манушкина Г.П. Фразеологические единицы с компонентом «имя собственное» в современном английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Рязань, 1973. 32 с.
14. Назаров К. Сопоставительное исследование фразеологических единиц с ономастическим компонентом немецкого, английского и русского языков : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Москва, 1980. 15 с.
15. Петрова Н.Д. Лингво-гносеологические основы динамики фразеологической номинации (на материале английской фразеологии живой природы) : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.04. Киев, 1996. 496 с.
16. Сафронова О.В. Структура и семантика фразеологічних одиниць із ономастичним компонентом біблійного походження у сучасній англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 1997. 16 с.
17. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. Київ : Наук. думка, 1973. 280 с.
18. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1998. 260 с.
19. Современная фразеология: тенденции и инновации : монография / Н.Ф. Алефиренко, В.И. Зимин и др. ; отв. ред. А.П. Василенко. Москва ; Санкт-Петербург : Новый проект, 2016. 200 с.
20. Степанова Л.И. Фразеологические единицы с именами собственными (на материале чешского языка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.03. Ленинград, 1985. 16 с.
21. Ужченко В.Д., Авксентьев Л.Г. Українська фразеологія. Харків : Основа, 1990. 167 с.
22. Филлипаки Н.Р. Функционально-семантические характеристики фразеологических единиц с компонентом «имя собственное» : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.05. Ленинград, 1988. 16 с.
23. Чернышева И.И. К динамике фразеологической системы (на материале немецкого языка). *Философские науки*. 1993. № 1. С. 61–70.

24. Byessonova O.L. Teaching idioms: challenges and approaches. *Current Higher Education Environment: Views and Perspectives*. Arkalyk : Arkalyk State Pedagogical Institute, 2017. P. 36–42.
25. Cognitive linguistic approaches to teaching vocabulary and phraseology. *Applications of Cognitive Linguistics 6* / ed. G. Kristiansen, M. Achard, R. Dirven, F.J. Ruiz de Mendoza. Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 2008. 407 p.
26. Kövecses Z. A Cognitive Linguistic View of Learning Idioms in an FLT Context. *Applied Cognitive Linguistics. Language Pedagogy* / ed. M. Pütz, S. Niemeier, R. Dirven. Berlin : Mouton de Gruyter, 2001. Vol. II. P. 87–115.
27. Liu D. *Idioms. Description, Comprehension, Acquisition, and Pedagogy*. New York ; London : Routledge, 2008. 208 p.
28. *Phraseology in Foreign Language Learning and Teaching* / ed. by F. Meunier, S. Granger. Amsterdam : Benjamins, 2008. 259 p.
29. Кунин А.В. Большой англо-русский фразеологический словарь: около 20 000 фразеологических единиц. 5-е изд., испр. Москва : Живой язык, 1998. 944 с.
30. Словник фразеологізмів української мови / уклад. : В.М. Білоноженко та ін. Київ : Наук. думка, 2003. 1104 с.

References:

1. Azhniuk, B.M. (1989) Angliiska frazeologija u kulturno-etnichnomu vysvitleni [English Phraseology in its cultural and ethnical aspect]. Kyiv: Nauk. dumka, 132 p. [in Ukrainian].
2. Aleshkevich, S.S. (2001) Novye tendentsii v razvitii frazeologicheskogo fonda angliiskogo iazyka [New trends in the development of English phraseological system]. Angliiskii leksikon v kognitivno-diskursivnoi paradigme. Moscow: MGLU, Vyp. 457. P. 86–100. [in Russian].
3. Boiarkin, V.D. (1987) Frazeologicheskie edinity s onomasticheskim komponentom v sovremennom russkom literaturnom iazyke [Phraseological units with onomastic component in the Present-day Russian literary language]. Dis. ... cand. philol. science: 10.02.01. Leningrad. 218 p. [in Russian].
4. Zykova, I.V. (2015) Kontseptosfera kultury i frazeologija : teoriia i metody lingvokulturologicheskogo izuchenii [Conceptual sphere of culture and phraseology : theory and methods of linguistic and cultural study]. Moscow: Lenand, 380 p. [in Russian].
5. Kirilina, A.V. (1999). Gender: lingvisticheskie aspekty [Gender : linguistic aspects]. Moscow: In-t sociologii RAN, 189 p. [in Russian].
6. Kondrat'eva, T.N. (1982). Istoriia frazeologizmov s sobstvennymi imenami [History of phraseological units with proper names]. Frazeologija i sintaksis. Kazan'. P. 46–90. [in Russian].
7. Kravchuk, A.M. (1999) Polska frazeologija z onomastycznym komponentom [Polish phraseology with onomastic component]. Synopsis diss. cand. of phil. sciences: 10.02.03. Kyiv. 19 p. [in Ukrainian].
8. Kudrina, E.F. (1982) Frazeologicheskie edinity s komponentom «imia sobstvennoe» sovremenno nemetskogo i ukrainskogo iazykov [Phraseological units with proper names as components in the Present-day German and Ukrainian languages]. Dis. ... cand. philol. science: 10.02.19. Kyiv. 219 p. [in Russian].
9. Kunin, A.V. (1996) Kurs frazeologii angliiskogo iazyka [English phraseology]. Moscow: Vyssh. shk.; Dubna: Feniks, 381 p. [in Russian].
10. Laginovich, Ia. (1978) Imena sobstvennye v russkoi i polskoi frazeologii [Proper names in Russian and Polish phraseology]. Dis. ... cand. philol. science: 10.02.19. Minsk. 155 p. [in Russian].
11. Likhovidova, T.V. (1978) Frazeolograficheskoe tolkovanie konnotativnogo aspekta znachenii frazeologicheskikh edinit [Phraseographic treatment of connotative aspect of meaning of phraseological units]. Dis. ... cand. philol. science: 10.02.04. Moscow. 175 p. [in Russian].
12. Mokienko, V.M. (2018) Frazeologizatsiia kak sposob apelliativizatsii imeni sobstvennogo [Phraseologisation as a way of appellativisation of proper names]. Imiata i frazeologijata imena i frazeologija. Skorpe. P. 195–207. [in Russian].
13. Manushkina, G.P. (1973) Frazeologicheskie edinity s komponentom «imia sobstvennoe» v sovremennom angliiskom iazyke [Phraseological units with proper names as components in Present-day English]. Synopsis diss. cand. of phil. sciences: 10.02.04. Ryazan. 32 p. [in Russian].
14. Nazarov, K. (1980) Sopostavitelnoe issledovanie frazeologicheskikh edinit s onomasticheskim komponentom nemetskogo, angliiskogo i russkogo iazykov [Comparative research of phraseological units with onomastic component in German, English, and Russian]. Synopsis diss. cand. of phil. sciences: 10.02.19. Moscow. 15 p. [in Russian].
15. Petrova, N.D. (1996) Lingvo-gnoseologicheskie osnovy dinamiki frazeologicheskoi nominatsii (na materiale angliiskoi frazeologii zhivoi prirody) [Linguistic and gnoseological basics of dynamics of phraseological nomination]. Dis. ... d-ra philol. science: 10.02.04. Kiev. 496 p. [in Russian].
16. Safronova, O.V. (1997) Struktura i semantika frazeologicheskikh odinit s onomasticheskim komponentom bibliinogo pokhodzhennia u suchasnoi angliiskii movi [Structure and semantics of phraseological units with onomastic component of biblical origin in Present-day English]. Synopsis diss. cand. of phil. sciences: 10.02.04. Kyiv. [in Ukrainian].
17. Skrypnyk, L.G. (1973) Frazeologija ukraïnskoi movy [Ukrainian phraseology]. Kyiv: Nauk. dumka, 280 p. [in Ukrainian].
18. Smirnitkii, A.I. (1998) Leksikologija angliiskogo iazyka [English lexicology]. Moscow: Izd-vo Mosk. un-ta, 260 p. [in Russian].
19. *Sovremennaja frazeologija: tendentsii i innovatsii* (2016) [Modern phraseology : trends and innovations]: monograph / N.F. Alefirenko, V.I. Zimin i dr.; otv. red. A.P. Vasilenko. Moscow; St. Petersburg: Novyi proekt, 200 p. [in Russian].

20. Stepanova, L.I. (1985) Frazеologicheskie edinity s imenami sobstvennymi (na materiale cheshskogo iazyka) [Phraseological units with proper names (on the material of the Czech language)]. Synopsis diss. cand. of phil. sciences: 10.02.03. Leningrad. 16 p. [in Russian].
21. Uzhchenko, V.D., Avksentiev L.G. (1990) Ukrayinska frazeologiiа [Ukrainian phraseology]. Kharkov: Osnova, 167 p. [in Ukrainian].
22. Fillipaki, N.R. (1988) Funktsionalno-semanticheskie kharakteristiki frazeologicheskikh edinit s komponentom «imia sobstvennoe» [Functional and semantic features of phraseological units with proper names as components]. Synopsis diss. cand. of phil. sciences: 10.02.05. Leningrad. 16 p. [in Russian].
23. Chernysheva, I.I. (1993) K dinamike frazeologicheskoi sistemy (na materiale nemetskogo iazyka) [On dynamics of the phraseological system (on the material of the German language)]. *Filosofskie nauki*. No. 1. P. 61–70. [in Russian].
24. Byessonova, O.L. (2017) Teaching idioms: challenges and approaches. *Current Higher Education Environment: Views and Perspectives*. Arkalyk : Arkalyk State Pedagogical Institute. P. 36–42.
25. Cognitive linguistic approaches to teaching vocabulary and phraseology. *Applications of Cognitive Linguistics 6 (2008)* / ed. G. Kristiansen, M. Achard, R. Dirven, F.J. Ruiz de Mendoza. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 407 p.
26. Kövecses, Z. (2001) A Cognitive Linguistic View of Learning Idioms in an FLT Context. *Applied Cognitive Linguistics. Language Pedagogy* / ed. M. Pütz, S. Niemeier, R. Dirven. Berlin: Mouton de Gruyter, Vol. II. P. 87–115.
27. Liu, D. (2008) *Idioms. Description, Comprehension, Acquisition, and Pedagogy*. New York; London: Routledge, 208 p.
28. *Phraseology in Foreign Language Learning and Teaching (2008)* / ed. by F. Meunier, S. Granger. Amsterdam: Benjamins, 259 p.
29. Kunin, A.V. (1998) *Bolshoi anglo-russkii frazeologicheskii slovar: okolo 20 000 frazeologicheskikh edinit*. 5-e izd., ispr. [Big English-Russian phraseological dictionary]. Moscow: Zhivoi iazyk, 944 p. [in Russian].
30. *Slovyk frazeologizmiv ukrayinskoyi movy (2003)* [Dictionary of phraseological units in Ukrainian] / uklad.: V.M. Bilonozhenko ta in. Kyiv: Nauk. dumka, 1104 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 8.04.2021
The article was received 8 April 2021